

Мониторинг на категоризацията на административно-териториалните (АТЕ) и териториалните единици (ТЕ) в Република България на основата на актуални статистически данни

РЕЗУЛТАТИ, 2016 г.

Обща информация

- ❑ Категоризацията на АТЕ и ТЕ е приета през 2004 г. и е публикувана в Държавен вестник;
- ❑ Категоризират се общините и населените места (чл. 36 от ЗАТУРБ);
- ❑ Критериите и показателите се определят с решение на Министерския съвет;
- ❑ Методиката за категоризиране, включва математически модел за определяне на оценките и правила и процедури за извършване на категоризацията, нейното следене, мониторинг и актуализиране. Утвърждава се от Министъра на регионалното развитие и благоустройството;
- ❑ Категорията на АТЕ и ТЕ е част и от информацията, съдържаща се в Единния класификатор на АТЕ и ТЕ и Националния регистър на населените места;
- ❑ Целта на категоризацията е да служи за нуждите на управлението, като класира общините и населените места в категории според състоянието и потенциалите им.

Методика – основни факти

- ❑ Първа методика: 2004 г. заедно с първа категоризация;
- ❑ Основна прекатегоризация – след всяко преброяване на населението и жилищния фонд;
- ❑ Актуализирана методика: 2011 г. Промени в математическия модел за изчисляване на интегрална оценка на АТЕ и ТЕ;
- ❑ Методиката включва:
 - ❑ Математически модел, включващ правила и методи за първоначална обработка, нормиране, формиране на оценки за общините и населените места поотделно;
 - ❑ Правила за първоначално определяне на категориите и последващи мониторинг и актуализиране и промяна на категориите;
 - ❑ Правила, свързани с процедури;
- ❑ Периодичен мониторинг – на всеки две години;
- ❑ Периодична частична актуализация.

Система от критерии и показатели – основни факти

- ❑ Първа система: 2004 г. заедно с първа категоризация;
- ❑ Актуализиране: 2011 г. Промени в структура на критерии и показатели, добавен критерий, промени в дефиниции, отпаднали и добавени показатели;
- ❑ Системата включва:
 - ❑ Пет (5) основни критерия за общини с общо 17 показатели;
 - ❑ Четири (4) основни критерия за населени места с общо 19 показатели;
- ❑ Основни и допълнителни показатели;
- ❑ Официални източници на информация.

Мониторинг - особености

- ❑ Мониторинговите изследвания – регистриране на колебанията и отклоненията в действащите категории на общини и населени места;
- ❑ Мониторинговите изследвания повтарят модела от методиката, по-който се извършва категоризацията;
- ❑ При колебания, в диапазон, ненадхвърлящ съседна категория не се предприемат действия по промяна на категорията;
- ❑ Промени се предлагат при трайни (в рамките поне на два колебания в диапазон, над ненадхвърлящ съседна категория не се предприемат действия по промяна на категорията. Такива се предлагат в случаите на много силни отклонения, надхвърлящи диапазона на съседна категория, или в случаи на продължителни силни тенденции в зоната на съседна категория.

Мониторинг 2016 г.

- ❑ Съгласно методиката - периодичен мониторинг на всеки две години с актуални статистически данни и прилагане на утвърдения модел за изчисляване на обща интегрална оценка за общините и населените места;
- ❑ Трето по ред прилагане на действащата система от критерии и показатели и актуализирана Методика;
- ❑ На базата на актуални данни, предоставени от посочените в РМС № 921/16.12.2011 г. източници;
- ❑ Използвано е актуално състояние на общините и населените места според ЕКАТТЕ на НСИ към 26.04.2016 г. – 265 общини и 5258 населени места;
- ❑ За периода Мониторинг 2014 – Мониторинг 2016:
 - ❑ Една новообразувана община – Сърница;
 - ❑ Две новообразувани населени места - с. Попови Ливади (община Гоце Делчев), с. Свети Спас (община Долна баня);
 - ❑ Закрити или присъединени – 10 населени места.

Данни за определяне на интегрална оценка на общини - мониторинг 2016 г.

□ Актуалност към началото на 2016 г.

- Гъстота (плътност на републиканска пътна мрежа) – на база ГИС данни от АПИ;
- Бална оценка на жп осигуреност – данни от БДЖ;
- Лечебни заведения и други изброени в показател 11 – информация от МЗ;
- Детски градини и училища – брой. (Показател 12) – данни от МОН за учебната 2015-2016 г.;
- Територия – кв. км. – по ГИС данни от актуални границите на общините – показател 16;
- Ниво на функции и отговорности – преизчислено спрямо методика и на база на последни актуални данни за видове служби и тяхното разположение – показател 17;

□ Актуалност към 31.12.2015 г.

- Население и демографски показатели – НСИ;
- Данъчни приходи на човек от населението - лв. – данни от МФ към 31.12.2015 г. – показател 13;
- Равнище на безработица - %. – данни на АЗ към 31.12.2015 г. – показател 15;
- Жилища и свързани показатели, НСИ;

□ Актуалност към 31.12.2014 г.

- Инфраструктура „Околна среда“ – по данни на НСИ, към 31.12.2014 г. – показатели 7, 8 и 9;
- Степен на наетост - % (брой наети/население на възраст между 15 и 64 години).- данни на НСИ към 31.12.2012 г. И брой на население в съответната група – пак 31.12.2012 г. – показател 14;

□ Данни от преброяване 2011 г.

- Степен на газификация;
- Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет (в т.ч. широколентов) - %. – използвани данни от преброяване. МТИТ е дало по-актуални данни, но те не могат да бъдат интерпретирани в смисъла на показателя. – показател 10.

Данни за определяне на интегрална оценка на населени места - мониторинг 2016 г.

- ❑ Актуалност към началото на 2016 г.
 - ❑ Достъп до републиканска пътна мрежа – ГИС анализ на база на ГИС данни на АПИ – показател 5 (бална оценка според класа на пътя);
 - ❑ Бална оценка на жп осигуреност – данни от БДЖ – гари, спирки, оборудване – показател 6;
 - ❑ Анкетни данни на НСОРБ – показатели 10 и 11 и 17;
 - ❑ „Български пощи“ ЕАД – показател 13;
 - ❑ МЗ – показатели 14 и 15, население към 31.12.2015 г.;
 - ❑ МОН - за учебната 2015-2016 г. – показател 16;
 - ❑ Публична информация - показатели 18 и 19;
- ❑ Актуалност към 31.12.2015 г.
 - ❑ Население и демографски показатели, НСИ – показатели 1 и 2;
 - ❑ Жилища и свързани показатели – номера 3, 4 (вкл. предишни години) , 7, 9;
- ❑ Данни от преброяване 2011 г.
 - ❑ Степен на газификация (показател 8);
 - ❑ Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет (в т.ч. широколентов) – показател 12.

Резултати мониторинг 2016 г.

- ❑ Резултатите от проведеното мониторингово изследване са доста близки до определените през 2014 г. категории на АТЕ и ТЕ;
- ❑ Наблюдаваните известни колебания в оценките на общините и населените места са резултат от промени в актуализираните данни за участващите в интегралната оценка показатели;
- ❑ Сравнение с предишен мониторинг:
- ❑ Брой предложения за промяна на категории на общини: 2014 г. – 1, 2016 г. – 1;
- ❑ Брой предложения за промяна на категории на населени места:
 - ❑ По причина на намаляване на население под 100 жители на населени места от категория 7: 2014 г. – 57 бр., 2016 г. – 30 бр.;
 - ❑ По причина на трайни тенденции към завишаване/намаляване на оценка: 2014 г. – 18 бр., 2016 г. – 25 бр. ;
 - ❑ Новообразувани – 2016 г. – 2 бр.

Резултати мониторинг 2016 г. - Общини

- ❑ Резултатите по общини в голяма степен потвърждават съществуващите категории;
- ❑ Община Сопот, с променена категория от 3 към 4-та при предишния мониторинг показва резултати между 4-та и 5-та категория, както и тогава, което потвърждава правилността на взетото през 2014 г. решение;
- ❑ Тенденции към по-високи оценки показват общини с изявени туристически характеристики (макар, че такъв показател пряко няма), с концентрация на големи индустриални предприятия/фирми, или със смесено население, където раждаемостта е по-висока и структурата на населението – по-добра.
- ❑ Тенденция към по-ниски оценки и категории се наблюдава в по-периферни общини, със слаба икономика, голям % в Северозападна България, при общини с намаляващо население и комплексни проблеми и др.
- ❑ Предложения за корекция на категории на общини: Община **Сърница** – от категория 4 да премине в категория 5.
- ❑ Показани по-силни тенденции към съседни категории: общо при 11 общини

Резултати мониторинг 2016 г. – Общини с по-силни различия

- ❑ Показаните различия не водят до промяна на категорията, но са аргумент при засилване на тенденцията в бъдеще.
- ❑ Общини с по-силни различия

Област	Община	Категория	Тенденция към категория (2016 г.)	Население 31.12.2015
Бургас	Царево	3	2	9 377
Пазарджик	Велинград	2	3	34 511
Монтана	Лом	2	3	26 182
Бургас	Руен	4	3	28 399
Пазарджик	Батак	4	3	5 616
Софийска	Златица	3	4	5 453
Добрич	Шабла	3	4	4 684
Добрич	Добрич-селска	3	4	21 194
Пловдив	Стамболийски	3	4	20 087
Враца	Оряхово	3	4	10 343
Монтана	Вълчедръм	4	5	9 028

Резултати мониторинг 2016 г. – Населени места (1)

- ❑ Резултатите при населените места в голяма степен потвърждават съществуващите категории;
- ❑ При населените места оценките са много по-чувствителни. Особено в групата населени места с категории от 5 до 7;
- ❑ **За промяна** се предлагат населени места, които трайно са показали тенденция към преминаване най-малко с една категория надолу или нагоре;
- ❑ За обсъждане са селектирани около 150 населени места с по-големи отклонения в получените оценки спрямо действащите категории;
- ❑ Подробно се разглеждат степента и причините за промените, влиянието на основни и допълнителни показатели по критерии;
- ❑ За корекция на категориите са предложени 25 населени места. За останалите е преценено, че е по-подходящо да се проследи тяхното развитие и стойности на показателите в следващите мониторинги и да се пристъпи към промяна ако установените тенденции се запазят и потвърдят, или засилят.

Резултати мониторинг 2016 г. – Населени места (2)

- ❑ **Ясна тенденция към завишаване** на оценката и съответно необходимост от промяна на категорията при населени места:
 - ❑ разположени в близост до силни градски центрове;
 - ❑ райони с туристически характеристики (макар че явно такъв показател няма при населените места, но това видимо влияе на общото състояние и развитие и косвено се отразява в критериите и в общата оценка);
 - ❑ развиващи се транспортни оси;
- ❑ **Ясна тенденция към занижаване** на оценката и съответно необходимост от промяна на категорията при населени места:
 - ❑ Разположени в периферни райони;
 - ❑ Разположени в Северна и най-вече Северозападна България;
 - ❑ Дебалансирано развитие;
 - ❑ С лоша транспортна инфраструктура, която косвено води и до влошаване на други характеристики.

Резултати мониторинг 2016 г. – Населени места с промяна на категории

- ❑ Общо предлагани за промяна – общо 57 на брой, от които:
- ❑ Населени места от 7-ма категория с население към 31.12.2015 г. Под 100 жители – 30 на брой – списък;
- ❑ Населени места, с показани трайни различия в интегралната оценка до степен на повече от една съседна категория – 25 на брой – списък;
- ❑ Новообразувани населени места с под 100 жители – 2 на брой.

Резултати мониторинг 2016 г. – Общи изводи

- ❑ Висок % на потвърждаване на действащи категории на общини и населени места (Предложени за промяна – една община и около 1% от населените места);
- ❑ Потвърждаване на предложените и направени при предишния мониторинг промени в категориите на общини и населени места. Оценките «подреждат» общините и населени места в и около определените им категории;
- ❑ Основателни (странични) аргументи за получени силни и трайни различия между съществуващи категории и предложения за промяна;
- ❑ Потвърждаване на приложимостта на методиката – устойчивост на принципите и резултатите;
- ❑ Постепенно, но трайно разширяване на обхвата на използване на категориите на населените места в аналитични и нормативни документи.

Резултати мониторинг 2016 г. – Препоръки за бъдещо развитие

- ❑ Основно прекатегоризиране – след следващо преброяване – 2021 г.;
- ❑ Преди основното прекатегоризиране – актуализация на система от критерии и показатели – 2010 г. :
 - ❑ Отпадане на показатели, които нямат съществено влияние върху оценката, но утежняват процеса на формиране на оценката;
 - ❑ Преформулиране на показатели, по повод на източници на информация и начин на събирането ѝ;
 - ❑ Евентуално добавяне/замяна на показатели, след анализ на действащите и тяхната роля и значение в общата оценка;
- ❑ Преди основното прекатегоризиране – актуализация на методиката (2020 г.), най-вече в частта на математическия модел в посока:
 - ❑ Изключване при прилагането на модела при общини не само на Столична община, но и на общини с население над определена граница, например над 100 000 жители. Или на общини с общински центрове – областни градове;
 - ❑ Изключване при прилагането на модела при населени места не точно трите най-големи, цитирани поименно, но включването на критерий за изключване, например с население над 100 000 (или друга цифра) жители;
- ❑ Проемането на горните предложения би спомогнало за по-прецизирано отчитане на различията, особено в «трудното разграничаване» между категории 3 и 4 за общини и 4,5,6,7 за населени места;
- ❑ Следващ периодичен мониторинг (според методика) – 2018 г.

Благодаря за вниманието!

Мария Новакова, ръководител задача и екип

Ръководител Направление „Информационно осигуряване, ГИС и Международни проекти“

Тел.: 02 980 1084, Е-майл: Novakova@ncrdhp.bg, Novakova2008@gmail.com

Национален Център за териториално развитие ЕАД

Гр. София, ул. Алабин 16-20

Тел.: 02 980 0308, Е-майл: office@ncrdhp.bg